УДК 339.92:336.02:330.341.1(4-191.2)(477)
JEL O38, O52, O57, F55, P51
DOI https://doi.org/10.32782/2786-765X/2026-15-20

Куйбіда С.В.
кандидат економічних наук, докторант,
Львівський національний університет імені Івана Франка
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-0818-9122

ДОСВІД ДЕРЖАВ ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНОЇ ЄВРОПИ ФІНАНСОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙ: «ПАСТКА ЗОВНІШНЬОГО ФІНАНСУВАННЯ» ТА УМОВИ ТРАНСФЕРУ ІНСТРУМЕНТІВ В УКРАЇНУ

Метою статті є узагальнення досвіду Польщі, Чехії, Естонії, Литви та Латвії фінансового регулювання інновацій та обґрунтування умов перенесення інструментів цих держав в Україну. Показано, що за спільних правил Європейського Союзу ці держави досягли різних інноваційних результатів. Авторським внеском є концепт «пастки зовнішнього фінансування», запропонований як гіпотеза: інноваційна політика націлена на освоєння коштів Європейського Союзу та донорів, а не на досягнення результатів. Наукова новизна полягає в розробленні шести критеріїв придатності інструментів, п'яти обмежень їх адаптації та матриці придатності сімнадцяти інструментів із трьома чергами запровадження. Практичне значення становлять співвідношення інструментів з чинними українськими інституціями-носіями та правило поступового заміщення зовнішніх джерел фінансування внутрішніми.

Ключові слова: фінансове регулювання інновацій, трансфер політики, пастка зовнішнього фінансування, матриця придатності, «Горизонт Європа», інституції-носії.

Постановка проблеми. Україна входить у період наймасштабнішого в її історії зовнішнього фінансування: механізм Ukraine Facility передбачає до 50 млрд євро на 2024–2027 рр. за умовною логікою виплат [21], а потреби у відновленні та відбудові станом на 31.12.2025 оцінено майже у 588 млрд дол. США на десятиліття [27]. Природним джерелом орієнтирів для побудови національної системи фінансового регулювання інновацій є досвід держав Центрально-Східної Європи (далі – ЦСЄ), які два десятиліття будували інноваційні системи значною мірою коштом структурних фондів ЄС. Проте за спільної наднаціональної рамки їхні результати різні [15], тож некритичне копіювання інструментів регіону створює ризик відтворення не лише здобутків, а й можливої системної вади –пристосування інституцій до освоєння зовнішніх коштів замість орієнтації на результати. Наукова проблема полягає у відсутності систематичної оцінки придатності конкретних інструментів для трансферу в Україну.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методологічну основу дослідження трансферу політики закладено Д. Доловіцем і Д. Маршем, які розмежували ступені трансферу: копіювання, емуляцію, комбінування, натхнення та ідентифікували неінформований, неповний і недоречний трансфер як типові причини невдач [12]. Д. Родрік обґрунтував, що спільні економічні принципи реалізуються через різні, контекстно специфічні інституційні рішення [22]. М. Суурна і Р. Каттель показали, що європеїзація інноваційної політики ЦСЄ супроводжувалася перекосом в бік лінійної моделі інновацій і відбувалася у слабкому адміністративному середовищі [26]. К. Ізсак, П. Маркіаніду і С. Радошевич виявили схожість і стабільність національних поєднань інструментів інноваційної політики в Європі та застерегли щодо недостатнього їх пристосування до національних потреб [17]. Інноваційна політика в державах ЦСЄ – членах ЄС виникла радше як наслідок приписів ЄС, ніж з ендогенного імпульсу [28, p. 21]. Темпи освоєння коштів політики згуртування залежать від характеристик програм і територій [23], а частина держав ЦСЄ має слабкі результати у сфері досліджень і розробок попри значні ресурси [25]. В українській науці інтеграцію держави в європейський інноваційний простір концептуалізовано С.В. Івановим, В.І. Ляшенком, І.Ю. Підоричевою зі співавторами [8], інноваційні перспективи України – В.М. Геєцем і В.П. Семиноженком [1]. Автором раніше досліджено модернізацію фінансово-економічних регуляторів структурних змін [3] та інструменти державної політики трансферу технологій [4]. Невирішеним залишається операційний інструментарій відбору: критерії придатності зарубіжного інструменту для Удержави, форма трансферу та послідовність запровадження.

© Куйбіда С.В., 2026
Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

Мета статті. Метою статті є узагальнення досвіду держав ЦСЄ фінансового регулювання інновацій, формулювання гіпотетичного концепту «пастки зовнішнього фінансування» та обґрунтування умов трансферу використовуваних ними інструментів в Україну – критеріїв придатності, обмежень адаптації, матриці придатності з чергами трансферу та співвіднесення цих інструментів з українськими інституціями-носіями.

Виклад основного матеріалу дослідження. ***Держави ЦСЄ як груп а порівняння.*** Держави ЦСЄ, що приєдналися до ЄС у 2004 р., є для України найближчою групою порівняння: їх об'єднують спадщина планової економіки, галузева наука, відірвана від виробництва, шлях євроінтеграції через імплементацію acquis, правил державної допомоги та доступ до структурних фондів, а також рівень доходу на момент вступу, ближчий до українського, ніж у світових лідерів інновацій. Два десятиліття членства дали їм різні результати: Естонія належить до сильних інноваторів і мала у 2024 р. найвищу серед п'яти держав наукоємність ВВП – 1,98%; Чехія (1,82%) і Литва (1,12%) – до помірних, Польща (1,40%) і Латвія (0,94%) – до нових інноваторів; середній показник ЄС-27 становить 2,26%, України – 0,37% [2; 15; 16]. Варіація результатів за подібних вихідних умов робить регіон придатним для порівняльного аналізу ролі інституційного контексту в дієвості інструментів фінансового регулювання інновацій (табл. 1).

Польща створила повну архітектуру підтримки інновацій: від центру прикладних досліджень NCBR до фонду фондів PFR Ventures та щедрий податковий пакет [20]. Наукоємність зросла з 0,72% ВВП у 2010 р. до 1,56% у 2023 р. майже повністю коштом підприємницького сектору (з 0,19 до 1,00% ВВП), проте у 2024 р. знизилася до 1,40% [16], а держава залишається новим інноватором. Оскільки основою бюджетних інструментів були операційні програми, що фінансуються зі структурних фондів ЄС, то завершення програмного періоду створює потенційний ризик розриву фінансування. Чехія демонструє цінність стабільності: вирахування до 100% витрат на дослідження з надбавкою 10% на їх приріст діяло без суттєвих змін тривалий час і лише з 2026 р. розширене до 150% у межах 50 млн чеських крон [11]; програми прикладних досліджень з обов'язковою участю бізнесу долають успадкований розрив між наукою і виробництвом.

Естонія – єдина з п'яти держав у групі сильних інноваторів [15] – поєднала зростання наукоємності з інституційними і цифровими інструментами: нерозподілений прибуток не оподатковується до його розподілу [14], що діє як автоматичний стимул реінвестування

Таблиця 1

Інструменти фінансового регулювання інновацій у державах Центрально-Східної Європи

Держава (група за EIS 2026)	Витрати на НДДКР, % ВВП, 2024	Ключові агенції та фонди	Характерні інструменти	Урок для України
Польща (новий інноватор)	1,40	NCBR, PARP, BGK, PFR Ventures	Вирахування 200% витрат на персонал і 100% інших витрат на дослідження; IP Box (5 %); пільги на прототипування і роботизацію	Повна архітектура, але залежність від програмних циклів ЄС
Чехія (помірний інноватор)	1,82	TA ČR, CzechInvest, Національний банк розвитку	Вирахування до 100% витрат + 10% приросту; з 2026 р. – 150% у межах 50 млн CZK; прикладні дослідження з участю бізнесу	Стабільність податкового інструменту; кооперація науки і виробництва
Естонія (сильний інноватор)	1,98	EISA (з 2022 р.), SmartCap	Неоподаткування нерозподіленого прибутку; цифрова держава; стартап-віза	Автоматичні стимули і цифрові інструменти замість адміністрування
Литва (помірний інноватор)	1,12	Інноваційна агенція, INVEGA	Потрійне вирахування витрат на дослідження; ставка 7% на прибуток від комерціалізації (з 2026 р.)	Щедрість стимулу не компенсує слабкості потоку проєктів
Латвія (новий інноватор)	0,94	LIAA, ALTUM	Фінансові інструменти установи розвитку, зокрема за кошти фондів ЄС	Потреба у внутрішніх джерелах

EIS – Європейське інноваційне табло; EISA – Естонська агенція підприємництва та інновацій

Джерело: складено автором за [11; 14; 15; 16; 19; 20]

без адміністрування; цифрова держава знизила трансакційні витрати; підтримку консолідовано в агенції EISA, утвореній 2022 р. на базі Enterprise Estonia і KredEx. Цей досвід важливий для фіскально обмеженої України, яка частково використала його в податковому режимі «Дія Сіті». Литва застосовує потрійне вирахування витрат на дослідження і розробки та знижену ставку податку на прибуток від комерціалізації винаходів і програмного забезпечення (7% з 2026 р.) [19], однак наукоємність зросла лише до 1,12% ВВП. Очевидно, щедрість стимулу, не компенсує слабкості потоку проєктів і спроможності підприємств. Латвія має найнижчу серед п'яти держав наукоємність і статус нового інноватора незважаючи на значну роль установи розвитку ALTUM, що реалізує фінансові інструменти, зокрема за кошти фондів ЄС.

«Пастка зовнішнього фінансування» та аналогія Плану Маршалла. Пасткою зовнішнього фінансування пропонуємо називати інституційну адаптацію системи інноваційної політики до домінування зовнішніх (європейських чи донорських) джерел у її бюджетних інструментах. Вона може виявлятися у двох деформаціях: уряди не формують стійких внутрішніх джерел, оскільки зовнішній конверт великий і передбачуваний у межах програмного періоду(що створює ризик розриву фінансування після його завершення), а агенції оптимізують діяльність під правильність освоєння коштів, а не під інноваційні результати. Ознаки такого механізму узгоджуються з дослідженнями освоєння коштів політики згуртування [23] та висновком щодо екзогенного походження інноваційної політики регіону [28, p. 21]. Водночас доступ до фінансів ЄС є суттєвою перевагою держав, що наздоганяють [28, p. 17]. Отже, проблема полягає не у зовнішньому фінансуванні як такому, а в його незбалансованості з внутрішніми джерелами. Зазначимо, що кількісна перевірка концепту є завданням подальших досліджень. Для України звідси випливає вимога: кожен зовнішньо фінансований інструмент повинен містити траєкторію заміщення внутрішніми джерелами, а частка зовнішніх джерел у публічному фінансуванні інновацій повинна бути моніторованим індикатором зі спадною ціллю.

Історичною паралеллю є План Маршалла, ефект якого Б. Айхенгрін і М. Юзан пов'язують насамперед із відновленням фінансової стабільності та лібералізацією цін і виробництва, а не з фінансуванням інвестицій [13]. Порівняння п'яти держав дає підстави припустити, що відмінності результатів пов'язані радше з якістю інституційної координації, ніж з обсягом ресурсів. Це узгоджується з висновком А. Стрелкова зі співавторами про те, що частина держав регіону має слабші результати у сфері досліджень і розробок незважаючи на значні фінансові ресурси [25], Однак ця гіпотеза потребує систематичної перевірки.

Участь України в програмі «Горизонт Європа» як тест адміністративної спроможності. Угоду про участь України в програмі «Горизонт Європа», від 12 жовтня 2021 р., ратифіковано Законом України від 3 травня 2022 р. № 2233-IX [6]. Вона надає українським установам доступ до програми на умовах, рівних з державами-членами. Проте фактична участь асиметрична: станом на 14 травня 2026 р. учасники з України подали 3141 заявку (0,49% усіх заявок) і підписали 246 грантових угод на 64,32 млн євро, що становить лише 0,12% фінансування програми; частка успішних заявок – 12,70% проти 18,86% у середньому для держав-учасниць [7]. Така асиметрія узгоджується з гіпотезою про розрив адміністративної спроможності, хоча на неї впливають і воєнні чинники. Звідси випливає доцільність використання інструментів підтримки участі та використання європейської експертизи як інституційного якоря через механізм Seal of Excellence – знак якості для заявок, що перевищили поріг якості, але не профінансовані через обмеженість бюджету, які можуть отримати національне фінансування [24].

Критерії придатності, обмеження адаптації та матриця трансферу. Адаптація розглядається як процес, у якому інструмент, дієвий у державі-джерелі, оцінюється за відповідністю контексту держави-реципієнта, і на цій основі визначається форма трансферу: копіювання, емуляція, комбінування [12] або відмова від трансферу. Запропоновано шість критеріїв придатності: К1 – відповідність провалу; К2 – інституційна сумісність (розриви, до яких вразливий інструмент, подолані або подоланні у прийнятний строк, або можливе застосування в інституційному анклаві чи з міжнародним якорем); К3 – адміністративна здійсненність; К4 – європейська сумісність (правила державної допомоги ЄС, План України); К5 – фіскальна здійсненність (бюджетні, податкові витрати та умовні зобов'язання вкладаються у фіскальний простір); К6 – етапна доречність (відповідність етапу відновлення з урахуванням потоку проєктів, ринку капіталу і безпекових умов).

Компаративний аналіз додає п'ять обмежень адаптації. По-перше, дієвість

інструментів залежить від компетентної та автономної агенції [10], тому на ранніх етапах пріоритет мають інструменти з мінімальною дискрецією. По-друге, інструменти, розраховані на глибокий ринок капіталу, потребують заміщення механізмів виходу [18]. По-третє, припинення підтримки має забезпечуватися автоматичними механізмами умовності (поетапне фінансування, роялті, опціони), а не дискреційними рішеннями. По-четверте, зовнішньо фінансовані інструменти мають від початку передбачати траєкторію заміщення джерел. По-п'яте, масштабні податкові стимули дієві лише за наявності потоку проєктів (урок Литви), тому їх запровадження має бути синхронізоване з бюджетними інструментами ранніх фаз.

Застосування критеріїв до інструментів з досвіду держав ЄС, США, Ізраїлю, Республіки Корея та країн ЦСЄ дає матрицю придатності сімнадцяти інструментів (табл. 2). Оцінки є експертними і підлягають уточненню за результатами експертного опитування.

Матриця впорядковує інструменти у три черги (табл. 2). Першу утворюють інструменти без низьких оцінок, з мінімальною залежністю від дискреції та фіскального простору, доречні вже на етапі стабілізації. Другу – інструменти з переважно високою відповідністю провалу, але середньою інституційною сумісністю чи етапною доречністю, доречні на етапі відбудови за участі міжнародних партнерів. Третю – податкові інструменти, доречні лише на етапі модернізації, передчасне запровадження яких загрожує податковими втратами без ефекту.

Роботу критеріїв ілюструє контрастна пара. Фонд фондів (з опціоном викупу державної частки за моделлю Yozma [9]) має високу відповідність провалу, але середні оцінки за адміністративною і фіскальною здійсненністю, тож формою трансферу є комбінування – заснування за участі Європейського інвестиційного фонду і ЄБРР як інституційного якоря. Натомість IP Box отримує низькі оцінки за інституційною сумісністю, адміністративною здійсненністю та етапною доречністю, тож його доцільно відкласти до етапу модернізації.

Інституції-носії та процедура адаптації. Співвіднесення інструментів перших двох черг з чинними українськими інституціями засвідчує, що для більшості з них носії вже існують. Умовні гранти з роялті, трифазні

Таблиця 2

Матриця придатності зарубіжних інструментів фінансового регулювання інновацій для адаптації в Україні

Інструмент (зразок)	К1	К2	К3	К4	К5	К6	Форма трансферу	Етап
Умовні гранти з роялті (Ізраїль)	В	В	В	В	В	В	Емуляція	I
Права на результати досліджень (Бея–Доул, США)	В	С	В	В	В	В	Емуляція	I
Програмні менеджери (DARPA, США)	В*	С	С	В	С	В*	Емуляція	I
Єдине цифрове вікно (Естонія)	В	В	В	В	В	В	Емуляція	I
Seal of Excellence (ЄС)	В	В	В	В	В	В	Пряме застосування	I
Фінансування за віхами (Ukraine Facility)	В	С	С	В	В	В	Поширення	I
Трифазні гранти (SBIR, США)	В	С	С	В	В	В	Емуляція	II
Фонд фондів (Yozma; KVIC; PFR Ventures)	В	С	С*	В	С*	С*	Комбінування	II
Технологічні гарантії (KOTEC, Корея)	В	С	С*	В	С	В	Емуляція	II
Відбір через акселератори (TIPS, Корея)	В	В	В	В	В	С	Емуляція	II
Дослідження з участю бізнесу (Чехія, Польща)	В	С	С	В	В	В	Емуляція	II
Місії (ЄС)	В	С	С	В	С	В	Емуляція	II
Розумна спеціалізація (ЄС)	С	С	С	В	В	В	Емуляція	II
Надвирахування витрат на НДДКР (Польща, Чехія)	В	С*	С	В	С*	С	Емуляція	II
Диференційований податковий кредит (Корея)	В	Н–С	С	С*	С	Н*	Емуляція	III
IP Box (Польща)	С	Н*	Н	С*	С	Н	Відкласти	III
Неоподаткування реінвестованого прибутку (Естонія)	С	В	В	В	Н–С	С	Часткова емуляція	III

В – висока оцінка; С – середня оцінка; Н – низька оцінка; * – умовна оцінка. К1 – відповідність провалу; К2 – інституційна сумісність; К3 – адміністративна здійсненність; К4 – європейська сумісність; К5 – фіскальна здійсненність; К6 – етапна доречність. Етап і черга трансферу: I – стабілізація; II – відбудова; III – модернізація. МФО – міжнародні фінансові організації

Джерело: складено автором (експертна оцінка)

гранти і відбір через акселератори може реалізовувати Фонд розвитку інновацій; права на результати досліджень, визнання Seal of Excellence і конкурси з обов'язковою участю бізнесу – Національний фонд досліджень і МОН; програмних менеджерів – оборонні інноваційні платформи і Міністерство оборони; технологічні гарантії – Національна установа розвитку, утворена на базі Фонду розвитку підприємництва [5], та Експортно-кредитне агентство за контргарантій Європейського інвестиційного фонду; єдине цифрове вікно – Мінцифри на базі «Дії»; надвирахування витрат на дослідження – Мінфін і Державна податкова служба; фінансування за віхами – Мінфін і Мінекономіки. Отже, трансфер потребує зміни функцій, процедур і нормативної бази наявних інституцій, а не створення нових організацій. Винятком є фонд фондів, який доцільно засновувати за участі Європейського інвестиційного фонду, ЄБРР та інших міжнародних фінансових організацій у межах Інвестиційної рамки Ukraine Facility [21].

Адаптацію інструменту доцільно організувати як п'ятикрокову процедуру: діагностика провалу і розривів; вибір зразка за матрицею і форми трансферу; модифікація дизайну з механізмами ринкової перевірки і цифрової відстежуваності; пілотування з попередньо визначеними показниками; рішення про масштабування, модифікацію чи припинення за результатами оцінювання.

Висновки.

1. За спільної наднаціональної рамки результати п'яти держав ЦСЄ суттєво різняться, що дає підстави для гіпотези про вирішальну роль якості інституційної координації порівняно з обсягом ресурсів. Ключовими уроками є стабільність податкового інструменту (Чехія), кооперація науки і бізнесу, автоматичні стимули і цифрові інструменти (Естонія) та синхронізація щедрості стимулів зі станом потоку проєктів (Литва).

2. Запропоновано концепт «пастки зовнішнього фінансування» як гіпотезу про адаптацію інституцій до освоєння зовнішніх коштів замість орієнтації на результати. Для України головним запобіжником є вбудоване правило заміщення джерел з моніторованою спадною часткою зовнішніх коштів у публічному фінансуванні інновацій. Історичною паралеллю слугує План Маршалла, ефект якого забезпечили стабілізація і лібералізація, а не обсяг трансфертів.

3. Участь України в програмі «Горизонт Європа» асиметрична (0,49% заявок, 0,12% фінансування, успішність 12,70% проти 18,86% станом на 14.05.2026), що узгоджується з гіпотезою про розрив адміністративної спроможності й обґрунтовує інструменти підтримки участі та механізм Seal of Excellence.

4. Розроблено шість критеріїв придатності, п'ять обмежень адаптації та матрицю придатності сімнадцяти інструментів з трьома чергами трансферу. Показано, що для інструментів перших двох черг в Україні існують інституції-носії (виняток – фонд фондів за участі міжнародних фінансових організацій). Перспективами подальших досліджень є емпірична верифікація матриці через експертне опитування та кількісна перевірка гіпотези пастки зовнішнього фінансування.

Заява щодо використання штучного інтелекту. Під час підготовки рукопису автор використовував інструмент генеративного штучного інтелекту Claude для пошуку, звіряння й оновлення статистичних даних і бібліографічних відомостей за першоджерелами, мовного та стилістичного редагування, підготовки англомовної анотації та транслітерованого списку References. Зображення засобами генеративного штучного інтелекту не створювалися й не змінювалися. Наукові положення, гіпотези, критерії та експертні оцінки, викладені в статті, належать автору. Автор переглянув, перевірив і відредагував усі результати використання штучного інтелекту та несе повну відповідальність за зміст публікації.

Бібліографічний список

1. Геєць В.М., Семиноженко В.П. Інноваційні перспективи України: монографія. Харків : Константа, 2006. 272 с.
2. Індикатор 9.1.1: Частка витрат на дослідження та розробки (НДДКР) у валовому внутрішньому продукті, відсотки. Індикатори Цілей сталого розвитку: національна платформа, Державна служба статистики України. URL: https://sdg.stat.gov.ua/uk/9-1-1/
3. Куйбіда С.В. Модернізація фінансово-економічних регуляторів структурних змін у 2008–2017 роках. *Економіка та держава.* 2017. № 12. С. 104–111.
4. Куйбіда С. Удосконалення інструментів трансферної політики, необхідних для структурної перебудови економіки. *Проблеми і перспективи економіки та управління.* 2017. № 4 (12). С. 16–26. URL: https://ppeu.stu.cn.ua/article/view/126864
5. Закон України «Про Національну установу розвитку» від 08.10.2025 № 4622-IX (*Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2026, № 6, ст. 12. Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4622-20#Text

6. Закон України «Про ратифікацію Угоди між Україною, з однієї сторони, і Європейським Союзом та Європейським співтовариством з атомної енергії, з іншої сторони, про участь України у Рамковій програмі з досліджень та інновацій «Горизонт Європа» та Програмі з досліджень та навчання Європейського співтовариства з атомної енергії (2021–2025), комплементарній до Рамкової програми з досліджень та інновацій «Горизонт Європа»» від 03.05.2022 № 2233-IX. Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2233-20#Text
7. Таранов І. Можливості для українських учених у рамках Програми «Горизонт Європа»: діяльність «Офісу Горизонт Європа в Україні» НФДУ: презентація (Захід з поширення інформації «Інтеграція України до Європейського дослідницького простору», м. Київ, 15 травня 2026 р.). 18 с. URL: https://dduvs.edu.ua/wp-content/uploads/files/ENG/2026/p6.pdf
8. Україна в європейському науково-освітньому та інноваційному просторі: концепція адаптації та інтеграції в умовах Угоди про асоціацію з Європейським Союзом: монографія / С.В. Іванов та ін.; НАН Удержави, Інститут економіки промисловості. Київ, 2018. 331 с.
9. Avnimelech G., Teubal M. Creating venture capital industries that co-evolve with high tech: Insights from an extended industry life cycle perspective of the Israeli experience. *Research Policy.* 2006. Volume 35, Issue 10. pp. 1477–1498. DOI: https://doi.org/10.1016/j.respol.2006.09.017
10. Breznitz D., Ornston D. The Revolutionary Power of Peripheral Agencies: Explaining Radical Policy Innovation in Finland and Israel. *Comparative Political Studies.* 2013. Volume 46, Issue 10. pp. 1219–1245. DOI: https://doi.org/10.1177/0010414012472466
11. Czech Republic: Corporate – Tax credits and incentives. Last reviewed – 27 July 2026. Worldwide Tax Summaries, PwC. URL: https://taxsummaries.pwc.com/czech-republic/corporate/tax-credits-and-incentives
12. Dolowitz D.P., Marsh D. Learning from Abroad: The Role of Policy Transfer in Contemporary Policy-Making. *Governance.* 2000. Volume 13, Issue 1. pp. 5–23. DOI: https://doi.org/10.1111/0952-1895.00121
13. Eichengreen B., Uzan M. The Marshall Plan: economic effects and implications for Eastern Europe and the former USSR. *Economic Policy.* 1992. Volume 7, Issue 14. pp. 13–75. DOI: https://doi.org/10.2307/1344512
14. Estonia: Corporate – Taxes on corporate income. Last reviewed – 29 May 2026. Worldwide Tax Summaries, PwC. URL: https://taxsummaries.pwc.com/estonia/corporate/taxes-on-corporate-income
15. European Innovation Scoreboard 2026: Independent Expert Report. European Commission, Directorate-General for Research and Innovation. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2026. 193 p. Research and Innovation, European Commission. URL: https://research-and-innovation.ec.europa.eu/statistics/performance-indicators/european-innovation-scoreboard_en
16. GERD by sector of performance. Eurostat; Organisation for Economic Cooperation and Development (OECD). Luxembourg, 30/09/2026. Gross domestic expenditure on R&D (GERD) at national and regional level, Data Browser, Eurostat. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/rd_e_gerdtot/default/table
17. Izsak K., Markianidou P., Radošević S. Convergence of National Innovation Policy Mixes in Europe – Has It Gone Too Far? An Analysis of Research and Innovation Policy Measures in the Period 2004–12. *JCMS: Journal of Common Market Studies.* 2015. Volume 53, Issue 4. pp. 786–802. DOI: https://doi.org/10.1111/jcms.12221
18. Lerner J. Boulevard of broken dreams: why public efforts to boost entrepreneurship and venture capital have failed -and what to do about it. Princeton: Princeton University Press, 2009. ix, 229 p.
19. Lithuania: Corporate – Tax credits and incentives. Last reviewed – 01 October 2026. Worldwide Tax Summaries, PwC. URL: https://taxsummaries.pwc.com/lithuania/corporate/tax-credits-and-incentives
20. Poland: Corporate – Tax credits and incentives. Last reviewed – 11 August 2026. Worldwide Tax Summaries, PwC. URL: https://taxsummaries.pwc.com/poland/corporate/tax-credits-and-incentives
21. Regulation (EU) 2024/792 of the European Parliament and of the Council of 29 February 2024 establishing the Ukraine Facility. *Official Journal of the European Union.* 2024/792, L series. 47 p. 29.02.2024. EUR-Lex: Access to European Union law; European Union. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/792/oj
22. Rodrik D. One economics, many recipes: globalization, institutions, and economic growth. Princeton: Princeton University Press, 2007. xi, 263 p.
23. Santos A.M., Conte A., Molica F. Financial Absorption of Cohesion Policy Funds: How Do Programmes and Territorial Characteristics Influence the Pace of Spending? *JCMS: Journal of Common Market Studies.* 2025. Volume 63, Issue 1. pp. 227–245. DOI: https://doi.org/10.1111/jcms.13640
24. Seal of Excellence. European Commission. URL: https://commission.europa.eu/funding-and-tenders/find-funding/seal-excellence_en
25. Strelkov A., Hirzalla F., Samokhvalov V. Paths (not) taken: promoting R&D in Central and Eastern Europe. *Journal of Contemporary Central and Eastern Europe.* 2025. Volume 33, Issue 1. pp. 69–85. DOI: https://doi.org/10.1080/25739638.2024.2436799
26. Suurna M., Kattel R. Europeanization of innovation policy in Central and Eastern Europe. *Science and Public Policy.* 2010. Volume 37, Issue 9. pp. 646–664. DOI: https://doi.org/10.3152/030234210X12778118264459
27. Updated Ukraine Recovery and Reconstruction Needs Assessment Released. February 23, 2026. World Bank Group. URL: https://worldbank.org/en/news/press-release/2026/02/23/updated-ukraine-recovery-and-reconstruction-needs-assessment-released

28. Zavarská Z., Bykova A., Grieveson R., Guadagno F. Toward Innovation-driven Growth: Innovation Systems and Policies in EU Member States of Central Eastern Europe: Research Report 476 (September 2024). Vienna: The Vienna Institute for International Economic Studies, 2024. 124 p. URL: https://wiiw.ac.at/toward-innovation-driven-growth-innovation-systems-and-policies-in-eu-member-states-of-central-eastern-europe-dlp-6998.pdf

References

1. Heiets V.M., Semynozhenko V.P. (2006). Innovatsiini perspektyvy Ukrainy: monohrafiia. Kharkiv: Konstanta, 272 s.
2. Indykator 9.1.1: Chastka vytrat na doslidzhennia ta rozrobky (NDDKR) u valovomu vnutrishnomu produktu, vidsotky. Indykatory Tsilei staloho rozvytku: natsionalna platforma, Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. URL: https://sdg.stat.gov.ua/uk/9-1-1/
3. Kuibida S.V. (2017). Modernizatsiia finansovo-ekonomichnykh rehuliatoriv strukturnykh zmin u 2008-2017 rokakh. *Ekonomika ta derzhava.* № 12. S. 104–111.
4. Kuibida S. (2017). Udoskonalennia instrumentiv transfernoi polityky, neobkhidnykh dlia strukturnoi perebudovy ekonomiky. *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia.* № 4 (12). S. 16–26. URL: https://ppeu.stu.cn.ua/article/view/126864
5. Zakon Ukrainy "Pro Natsionalnu ustanovu rozvytku" vid 08.10.2025 № 4622-IX *(Vidomosti Verkhovnoi Rady (VVR),* 2026, № 6, st. 12. Verkhovna Rada Ukrainy. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4622-20#Text
6. Zakon Ukrainy "Pro ratyfikatsiiu Uhody mizh Ukrainoiu, z odniiei storony, i Yevropeiskym Soiuzom ta Yevropeiskym spivtovarystvom z atomnoi enerhii, z inshoi storony, pro uchast Ukrainy u Ramkovii prohrami z doslidzhen ta innovatsii "Horyzont Yevropa" ta Prohrami z doslidzhen ta navchannia Yevropeiskoho spivtovarystva z atomnoi enerhii (2021–2025), komplementarnii do Ramkovoi prohramy z doslidzhen ta innovatsii "Horyzont Yevropa" vid 03.05.2022 № 2233-IX. Verkhovna Rada Ukrainy. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2233-20#Text
7. Taranov I. Mozhlyvosti dlia ukrainskykh uchenykh u ramkakh Prohramy "Horyzont Yevropa": diialnist "Ofisu Horyzont Yevropa v Ukraini" NFDU: prezentatsiia (Zakhid z poshyrennia informatsii "Intehratsiia Ukrainy do Yevropeiskoho doslidnytskoho prostoru", m. Kyiv, 15 travnia 2026 r.). 18 s. URL: https://dduvs.edu.ua/wp-content/uploads/files/ENG/2026/p6.pdf
8. Ukraina v yevropeiskomu naukovo-osvitnomu ta innovatsiinomu prostori: kontseptsiia adaptatsii ta intehratsii v umovakh Uhody pro asotsiatsiiu z Yevropeiskym Soiuzom: monohrafiia / S.V. Ivanov ta in.; NAN Ukrainy, Instytut ekonomiky promyslovosti. Kyiv, 2018. 331 s.
9. Avnimelech G., Teubal M. (2006). Creating venture capital industries that co-evolve with high tech: Insights from an extended industry life cycle perspective of the Israeli experience. *Research Policy.* Volume 35, Issue 10. pp. 1477–1498. DOI: https://doi.org/10.1016/j.respol.2006.09.017
10. Breznitz D., Ornston D. (2013). The Revolutionary Power of Peripheral Agencies: Explaining Radical Policy Innovation in Finland and Israel. *Comparative Political Studies.* Volume 46, Issue 10. pp. 1219–1245. DOI: https://doi.org/10.1177/0010414012472466
11. Czech Republic: Corporate – Tax credits and incentives. Last reviewed – 27 July 2026. Worldwide Tax Summaries, PwC. URL: https://taxsummaries.pwc.com/czech-republic/corporate/tax-credits-and-incentives
12. Dolowitz D.P., Marsh D. (2000). Learning from Abroad: The Role of Policy Transfer in Contemporary Policy-Making. *Governance.* Volume 13, Issue 1. pp. 5–23. DOI: https://doi.org/10.1111/0952-1895.00121
13. Eichengreen B., Uzan M. (1992). The Marshall Plan: economic effects and implications for Eastern Europe and the former USSR. *Economic Policy.* Volume 7, Issue 14. pp. 13–75. DOI: https://doi.org/10.2307/1344512
14. Estonia: Corporate – Taxes on corporate income. Last reviewed – 29 May 2026. Worldwide Tax Summaries, PwC. URL: https://taxsummaries.pwc.com/estonia/corporate/taxes-on-corporate-income
15. European Innovation Scoreboard 2026: Independent Expert Report. European Commission, Directorate-General for Research and Innovation. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2026. 193 p. Research and Innovation, European Commission. URL: https://research-and-innovation.ec.europa.eu/statistics/performance-indicators/european-innovation-scoreboard_en
16. GERD by sector of performance. Eurostat; Organisation for Economic Cooperation and Development (OECD). Luxembourg, 30/09/2026. Gross domestic expenditure on R&D (GERD) at national and regional level, Data Browser, Eurostat. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/rd_e_gerdtot/default/table
17. Izsak K., Markianidou P., Radošević S. (2015). Convergence of National Innovation Policy Mixes in Europe – Has It Gone Too Far? An Analysis of Research and Innovation Policy Measures in the Period 2004-12. *JCMS: Journal of Common Market Studies.* Volume 53, Issue 4. pp. 786–802. DOI: https://doi.org/10.1111/jcms.12221
18. Lerner J. (2009). Boulevard of broken dreams: why public efforts to boost entrepreneurship and venture capital have failed – and what to do about it. Princeton: Princeton University Press, ix, 229 p.
19. Lithuania: Corporate – Tax credits and incentives. Last reviewed – 01 October 2026. Worldwide Tax Summaries, PwC. URL: https://taxsummaries.pwc.com/lithuania/corporate/tax-credits-and-incentives

20. Poland: Corporate – Tax credits and incentives. Last reviewed – 11 August 2026. Worldwide Tax Summaries, PwC. URL: https://taxsummaries.pwc.com/poland/corporate/tax-credits-and-incentives
21. Regulation (EU) 2024/792 of the European Parliament and of the Council of 29 February 2024 establishing the Ukraine Facility. *Official Journal of the European Union.* 2024/792, L series. 47 p. 29.02.2024. EUR-Lex: Access to European Union law; European Union. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/792/oj
22. Rodrik D. (2007). One economics, many recipes: globalization, institutions, and economic growth. Princeton: Princeton University Press, xi, 263 p.
23. Santos A.M., Conte A., Molica F. (2025). Financial Absorption of Cohesion Policy Funds: How Do Programmes and Territorial Characteristics Influence the Pace of Spending? *JCMS: Journal of Common Market Studies.* Volume 63, Issue 1. pp. 227–245. DOI: https://doi.org/10.1111/jcms.13640
24. Seal of Excellence. European Commission. URL: https://commission.europa.eu/funding-and-tenders/find-funding/seal-excellence_en
25. Strelkov A., Hirzalla F., Samokhvalov V. (2025). Paths (not) taken: promoting R&D in Central and Eastern Europe. *Journal of Contemporary Central and Eastern Europe.* Volume 33, Issue 1. pp. 69–85. DOI: https://doi.org/10.1080/25739638.2024.2436799
26. Suurna M., Kattel R. (2010). Europeanization of innovation policy in Central and Eastern Europe. *Science and Public Policy.* Volume 37, Issue 9. pp. 646–664. DOI: https://doi.org/10.3152/030234210X12778118264459
27. Updated Ukraine Recovery and Reconstruction Needs Assessment Released. February 23, 2026. World Bank Group. URL: https://worldbank.org/en/news/press-release/2026/02/23/updated-ukraine-recovery-and-reconstruction-needs-assessment-released
28. Zavarská Z., Bykova A., Grieveson R., Guadagno F. (2024). Toward Innovation-driven Growth: Innovation Systems and Policies in EU Member States of Central Eastern Europe: Research Report 476 (September 2024). Vienna: The Vienna Institute for International Economic Studies, 124 p. URL: https://wiiw.ac.at/toward-innovation-driven-growth-innovation-systems-and-policies-in-eu-member-states-of-central-eastern-europe-dlp-6998.pdf

Stepan Kuibida
Candidate of Economic Sciences,
Doctoral Candidate,
Ivan Franko National University of Lviv
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-0818-9122

THE EXPERIENCE OF CENTRAL AND EASTERN EUROPEAN COUNTRIES IN THE FINANCIAL REGULATION OF INNOVATION: THE "EXTERNAL-FINANCING TRAP" AND THE CONDITIONS FOR TRANSFERRING INSTRUMENTS TO UKRAINE

The article aims to generalise the experience of Poland, Czechia, Estonia, Lithuania and Latvia in the financial regulation of innovation and to substantiate the conditions for transferring their instruments to Ukraine. These countries are Ukraine's closest comparison group: they share a legacy of planned economies with branch science detached from production and followed the path of European integration that Ukraine is now taking. Using data from the European Innovation Scoreboard 2026 and Eurostat, the article shows that two decades of membership under common European rules have produced different outcomes: Estonia is a strong innovator with the highest research and development intensity of the five (1.98% of GDP in 2024), Czechia and Lithuania are moderate innovators, while Poland and Latvia remain emerging innovators. The author's contribution is the concept of the "external-financing trap", advanced as a hypothesis: when European or donor funds dominate the budgetary instruments of innovation policy, governments may fail to build durable domestic funding sources and agencies may optimise their work for the absorption of funds rather than for innovation outcomes. For Ukraine, entering the largest external-financing episode in its history under the Ukraine Facility, a built-in rule of gradual source replacement is proposed. Ukraine's participation in Horizon Europe (0.49% of applications, 0.12% of funding and a success rate of 12.70% against an average of 18.86% as of May 2026) is interpreted as a manifestation of the administrative-capacity gap, which justifies support for proposal preparation and the use of the Seal of Excellence. The novelty lies in six criteria of instrument suitability, five adaptation constraints and a suitability matrix of seventeen instruments that yields three transfer tiers linked to the stages of stabilisation, reconstruction and modernisation. The practical significance lies in mapping the instruments onto existing Ukrainian carrier institutions, which shows that the transfer mainly requires changes in their functions and procedures rather than new organisations.

Keywords: financial regulation of innovation, policy transfer, external-financing trap, suitability matrix, Horizon Europe, carrier institutions.

Дата надходження статті: 12.09.2026
Дата прийняття статті до публікації: 19.10.2026
Дата публікації статті: 18.11.2026